

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Терехов Л.Л. Производственные функции / Л.Л. Терехов. – М.: Статистика, 1974. – 128 с.
2. Клейнер Г.Б. Производственные функции / Г.Б. Клейнер. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 239 с.
3. Теория и практика статистического моделирования экономики / Под ред. Е.М. Четыркина и А. Класа. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 272 с.
4. Економетрія: навч. посібник / За ред. А.Ф. Кабака, О.В. Проценка. – Одеса: НМЦО-ОДЕУ, 2003. – 562 с.
5. Янковий В.О. Застосування динамічної виробничої функції у задачах економічного аналізу та управління / В.О. Янковий // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, т. 1. – 2005. – С. 225-229.
6. Янковий В.О. Економетричний аналіз витрат виробничих ресурсів на промисловому підприємстві / В.О. Янковий // Торгівля і ринок України: Темат. зб. наук. пр., вип. 24. – Донецьк: ДонНУЕТ. – 2007. – С. 227-232.

УДК 663.255.013:634.8:658.152

КАЛАМАН О.Б., асистент, КАЛАМАН Ю.Б., студ.
Одеська національна академія харчових технологій

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВІНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено стан інвестиційного середовища країни. Розглянуто основні проблеми стратегічного розвитку у вітчизняному сільському господарстві. Визначено пріоритетні шляхи інвестиційної стратегії розвитку виноградарсько-виноробних підприємств.

Ключові слова: інвестування, інвестиційна діяльність, розвиток, стратегія, економічна криза, інвестиції у сільське господарство.

In article the condition of country investment environment is investigated. The basic problems of strategic domestic agriculture development are considered. Priority investment strategy ways of wine growing and winemaking development are defined.

Keywords: investment, investment activity, development, strategy, economic crisis, investments in agriculture.

Вступ. У процесі розвитку ринкової економіки в Україні перед вітчизняними підприємствами з виробництва і переробки винограду постає проблема вибору пріоритетних напрямків діяльності. Процес переходу виноградарства та виноробства до ринкових відносин супроводжувався негативними наслідками господарювання: погіршилися показники ефективності виробництва винограду та продуктів його переробки; торговий склад насаджень не задовольняє потреби галузі; погіршуються технології вирощування винограду; відсутня відповідна торговельна мережа збуту та напрями цільового використання вирощеного врожаю; скорочуються обсяги переробки винограду і виробництва виноробної продукції; досяг загрозливих масштабів ринок фальсифікованої винопродукції.

Постановка завдання. Деякі проблеми інвестиційної стратегії підприємств сільського господарства знайшли своє відображення в працях

науковців, серед яких М.Ф. Огійчук, М.Ю. Кожем'якіна, Г.В. Спаський, Ю.М. Новіков, К.В. Євлампієва, О.М. Тарабукіна, Ю.М.Воробйов, Н.П. Петруня, Л.А. Козаченко та деякі інші. Проте питання, пов'язані безпосередньо з формуванням інвестиційної стратегії розвитку підприємств виноробно-виноградарського підкомплексу України залишаються недостатньо вивченими. Метою цієї статті є з'ясування ролі інвестиційної стратегії у розвитку виноградарсько-виноробного господарства України.

Результати. Лібералізація економіки показала жорсткий механізм ринку – взаємодію попиту та пропозиції. Підприємства, що виробляють продукцію не потрібну на ринку, мають збитки та припиняють своє існування, а ті, що змогли вирішити завдання виживання у конкурентному середовищі, одержали можливість та одночасно постали перед потребою формування стратегії подальшого

розвитку, що неможливо без залучення інвестиційних ресурсів для ефективного функціонування галузі [6].

Формування напрямів інвестиційної діяльності підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу має відбуватися з урахуванням перспективи, що являється процесом розробки інвестиційної стратегії [1, с. 18]. В зв'язку з цим актуального значення набуває розробка і впровадження дієвого механізму стимулювання інвестиційної діяльності підприємств з виробництва та переробки винограду, пошук форм, методів і джерел залучення інвестицій, системне використання інвестиційних потоків на відновлення і вдосконалення матеріально-технічної бази, технології та організації виробництва продукції як ключових заходів в поживленні аграрної економіки країни. Одним з таких заходів є створення інвестиційно-привабливого клімату в державі, який за рейтингом Світового банку Doing Business для України становить 145 місце з 181 країни світу. Для порівняння Естонія – на 22 місці, Болгарія – на 45, Угорщина – на 41, Польща – на 76, Росія – на 120, Молдова – на 103, Білорусь – на 85. Тобто, Україна на сьогодні займає найнижчі позиції серед усіх посткомуністичних держав.

Поняття стратегії діяльності підприємства, включаючи і інвестиційну стратегію, почало використовуватися у економічній літературі у 50-х роках ХХ століття, з розвитком суспільного виробництва та науково-технічним прогресом. Історично поняття «стратегія» склалося у військовому лексиконі, де воно визначало планування і запровадження в життя політики держави та військово-політичного союзу ряду країн з використанням усіх доступних засобів. Запозичення категорії «стратегія» з військового лексикону пояснюється тим, що підприємства в розвинених країнах опинилися в умовах, близьких до «військових дій», пов'язаних із насиченням ринку, зростанням конкуренції, коли, щоб вижити, треба було боротися.

На нашу думку, стратегія підприємства - це довгостроковий план, що містить управлінські рішення щодо вибору цілей та напрямків діяльності стосовно розміщення, розподілу та координації ресурсів підприємства для забезпечення його розвитку [4]. Інвестиційна стратегія розвитку підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу визначається як формування довгострокового плану підприємств з виробництва та переробки винограду, що містить управлінські рішення щодо вибору цілей та напрямків інвестиційної діяльності стосовно розміщення, розподілу та координації інвестиційних ресурсів підприємства для забезпечення його розвитку. В свою чергу, стратегічне планування - це процес здійснення цілей на певний період та напрямків діяльності підприємства. Розробка стратегії підприємств - це досить складний і тривалий процес, враховуючи постійну переоцінку і періодичну перевірку вибраних цілей, що потребує аналізу стану середовища діяльності самого підприємства.

Одним із важливих трактувань, на наш погляд, є роз'яснення поняття «розвиток», яке дав

Л.Г. Мельник, визначивши його як незворотну, спрямовану, закономірну зміну системи на основі реалізації внутрішньо притаманних їй механізмів самоорганізації. І як наслідок, основними властивостями розвитку є незворотність, спрямованість, закономірність, впорядкованість та активна роль внутрішніх механізмів самоорганізації [5, с. 20]. Всі перераховані характеристики властиві сучасному ринковому середовищу, що формується в Україні, тому необхідним є дослідження процесу інвестиційної стратегії розвитку підприємств з виробництва та переробки винограду.

Розробка інвестиційної стратегії виноградарського підприємства зорієнтована на довгострокові цілі, які в майбутньому ведуть до розробки управлінських рішень і реалізації інвестиційних програм і проектів. Так, в процесі розробки інвестиційної стратегії виноградарського підприємства може бути передбачене збільшення частки реальних інвестицій у виробничій сфері на протязі 5 років до 40%, в тому числі у середньостроковому періоді - до 30%, а в строковому - до 20% [2].

Формування інвестиційної стратегії виноградарських підприємств є досить складним творчим процесом. Насамперед, формування стратегії базується на прогнозуванні окремих умов здійснення інвестиційної діяльності і кон'юнктури інвестиційного ринку як в цілому, так і у розрізі окремих його сегментів, є процесом досить трудомістким і вимагає значних витрат часу, коштів та відповідної кваліфікації виконавців аналізу. Складність цього процесу полягає також у тому, що при формуванні інвестиційної стратегії йде розширений пошук і оцінка альтернативних варіантів інвестиційних рішень, що найповніше відповідають іміджу виноградарського підприємства та завданням його розвитку. Певна складність формування інвестиційної стратегії полягає також у тому, що вона не є змішаною, а вимагає постійного коректування з урахуванням зовнішніх умов, що постійно змінюються і нових можливостей зростання виноградарського підприємства.

Вихідною передумовою формування інвестиційної стратегії є загальна стратегія економічного розвитку підприємства. По відношенню до неї інвестиційна стратегія носить підлеглий характер і повинна бути погоджена з нею за цілями та етапами реалізації. Інвестиційна стратегія при цьому розглядається як один з факторів забезпечення ефективного розвитку підприємства у відповідності до обраної ним загальної економічної стратегії.

Однак на жодному з існуючих виноградарських підприємств Одеської області не розробляється загальна стратегія економічного розвитку підприємства на п'ятиріччя, що зумовлено, в основному, нестабільною економічною ситуацією в Україні. Процес розробки інвестиційної стратегії підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу включає ряд певних етапів. Початковим етапом розробки інвестиційної стратегії певного підприємства є визначення загального періоду її формування, який залежить від ряду умов.

Головною умовою визначення періоду

формування інвестиційної стратегії є стабільність економіки країни та передбачуваність її розвитку на інвестиційному ринку. В умовах сьогодення, нестабільність (а за окремими напрямками – непередбачуваність) розвитку економіки України приводить до того, що такий період не може бути довгим і не може виходити за рамки 3-5 років (слід відмітити, що інвестиційна стратегія великих виноградарських підприємств Франції, Італії, Іспанії, Німеччини розробляється на період 10 років).

Важливою умовою визначення періоду формування інвестиційної стратегії є тривалість періоду, що приймається для формування загальної стратегії підприємства. Оскільки інвестиційна стратегія носить по відношенню до неї підлеглий характер, вона не може виходити за рамки цього періоду (більш короткий період формування інвестиційної стратегії допускається, оскільки заключні етапи економічної стратегії підприємства можуть не вимагати змін у інвестиційній діяльності).

Однією із умов визначення періоду формування інвестиційної стратегії підприємства є його галузева належність. Результати досліджень окремих фірм США показують, що найбільший період (понад 10 років) характерний для розробки інвестиційної стратегії інституційними інвесторами (інвестиційними фондами і компаніями); менший період (5-10 років) характерний для фірм, що здійснюють свою діяльність у сфері виробництва засобів виробництва та добувних галузях промисловості; найкоротший період (3-5 років) характерний для підприємств, що здійснюють свою діяльність у сфері виробництва споживчих товарів, роздрібною торгівлі і послуг. Очевидно, що і в наших умовах, таку галузеву диференціацію середнього періоду формування інвестиційної стратегії слід вважати доцільною.

Загалом, виноградарство і виноробство належать до стратегічних галузей АПК України, що забезпечують виробництво і споживання винограду і винопродукції, значні надходження до державного бюджету. Однак в останні роки в їх розвитку спостерігається ряд негативних тенденцій. Насамперед це стосується виноградарства як базової галузі виноградарсько-виноробного комплексу. Кризовий стан виноградарства зумовлений: непропорційно високими щодо вартості продукції виноградарства цінами на машини, пальне, добрива – перевищення у 4 рази, засоби захисту рослин – у 5 разів; збільшенням вартості закладки насаджень; незбалансованістю ринку збуту винограду, внаслідок чого Україна з експортера перетворилася в імпортера цієї продукції; відсутністю зацікавленості вітчизняних і закордонних інвесторів вкладати кошти у виробництво винограду, де витрати починають окупуватися не раніше, ніж через 5-7 років; скороченням розсадняцької бази, зменшенням обсягів вирощування саджанців.

Виноградарсько-виноробна галузь України, втративши ринки збуту в колишніх республіках СРСР, наповнила внутрішній ринок своєю продукцією. Проте низькі доходи населення були не здатні оплатити весь її обсяг, внаслідок чого більшість виноградарських підприємств стали збитковими і

провели заміну виноградарства на менш енерго- та працемісткі виробництва. Така деформація призвела до того, що площі під виноградниками у плодородному віці скоротились з 55,1 тис. га у 1990 р. до 30,2 тис. га у 2008 р. Проведені розрахунки показують, що наявність негативної тенденції призведе до того, що до 2019 р. не залишиться площ виноградних насаджень.

Низький рівень урожайності виноградних насаджень в Україні зумовлений об'єктивними й суб'єктивними причинами: кліматичними умовами; високим рівнем зрідженості та нераціональним сортовим складом насаджень; наявністю сортів-сумішей; недоліками розміщення; незадовільним доглядом за молодими насадженнями внаслідок економічної незацікавленості працюючих на них виноградарів; складністю збереження врожаю. Установлено, що безбитковість виноградарства забезпечується за врожайності не менше 35 ц/га, а рентабельність його функціонування потребує не менш 50 ц/га. Науковцями визначено, що можливий рівень урожайності винограду – не менше 80 ц/га (при середньому рівні урожайності за останні 19 років – 45 ц/га), у тому числі за рахунок впровадження: кращих інтродукованих сортів, сортів ранніх столових і технічних нової селекції, сортів з відносною стійкістю до хвороб і шкідників, масової та клонової селекції наявних нині сортів.

Тому, з метою відродження сировинної бази виноробства пропонуємо приділити більшу увагу проблемам селекції та агротехніки винограду; підбору сортів з урахуванням природних особливостей конкретних мікророн, відновленню розсадняцької бази. Особливе місце для стратегічного інвестування галузі посідають економічні проблеми, що стосуються переходу до нових форм власності з метою підвищення ефективності виноградарства; вдосконалення інвестиційної політики; інтеграції інтересів суб'єктів структури “виробництво винограду – переробка – випуск кінцевої продукції” [3].

Стратегія розвитку попиту на продукцію виноградарства забезпечується наступними факторами соціальної політики держави: підвищення рівня доходів населення, пов'язане із зростанням економіки країни; зниження питомої ваги групи населення з рівнем доходів нижче прожиткового мінімуму; вирівнювання розбіжності між доходами найменш забезпечених і високоприбуткових груп населення; перевищення доходів основної маси населення над вартістю споживчого кошика; випередження темпів зростання доходів населення у порівнянні з індексом споживчих цін; зростання питомої ваги заробітної плати в загальній величині грошових доходів населення.

Стратегія розвитку попиту на продукцію виноградарства передбачає: уповільнення темпів зростання цін на винопродукцію в порівнянні зі зростанням цін на товари-субститути; розвиток фірмової торгівлі й торгово-промислових груп, поліпшення оформлення продукції, захист від фальсифікації; збільшення частки споживання виноградних вин, шампанського й коньяку в

структурі споживання алкогольної продукції; збільшення частки столових, червоних, марочних, перлистих вин і слабогазованих напоїв з винограду; розширення асортименту винопродукції.

Важливим напрямком розвитку попиту й виробництва є взаємодія виробників з торговельною інфраструктурою. Для великих виробників така спрямованість може проявлятися як у створенні власної торговельної мережі, так і в активному залученні торговельних дилерів до оптових і дрібнооптових закупівель. Для середніх і дрібних виробників оптимальний шлях — постійне співробітництво з незалежними торговельними структурами (оптовими, дрібнооптовими й роздрібними). Для всіх виробників ефективним є розвиток фірмової торгівлі, торгово-промислових груп.

Стратегія взаємодії з ринками виробничих ресурсів припускає, що для збільшення попиту вітчизняних виробників на придбання вітчизняних виноматеріалів необхідне зниження їхньої вартості (орієнтиром повинні бути ціни на ввезену сировину або ціни на світовому ринку) і обмеження їхнього імпорту. Ліцензія на ввезення повинна видаватися тільки в тому випадку, якщо існує дефіцит власного виробництва. Оскільки наявних виробничих потужностей досить для забезпечення обсягів виробництва, то розвиток виробничого потенціалу повинен бути пов'язаний, у першу чергу, з технічним переозброєнням галузі шляхом заміни морально й фізично застарілого обладнання більш досконалим устаткуванням [8].

Стратегія зниження трансакційних витрат передбачає: використання ф'ючерсних контрактів, що припускають попередню оплату в різних формах за сировину; використання системи знижок (10-15 %) постійним покупцям залежно від обсягу реалізованої партії; збільшення частки реалізації продукції по передоплаті; виробництво продукції під замовлення на основі договорів про обсяги, асортименти й строки поставки; організаційне об'єднання в єдину торгово-виробничу систему виробників винограду, виноматеріалів, готової продукції й торгівлі.

Стратегія зовнішньоекономічної діяльності припускає стимулювання експорту шляхом організації виставок, ярмарків тощо і захист вітчизняних виробників від надмірного імпорту на основі встановлення квот на ввезення, ліцензування імпорту й жорсткості вимог до якості ввезеної продукції відповідно до національних стандартів. Обов'язковою повинна бути сертифікація імпортованої й експортованої продукції. Акцизна марка на ввезену продукцію повинна зберегтися. Необхідне проведення підприємствами галузі систематичного вивчення зовнішніх ринків з метою збільшення експорту, особливо у країни, традиційно споживаючі українську винопродукцію (Росію, Білорусь). Варто підвищувати конкурентоздатність продукції, виробленої на експорт, за рахунок поліпшення якості вин і їхнього дизайну. Потрібне збереження пільгового оподаткування на експортну продукцію з метою її конкурентоздатності в ціновому відношенні [7].

Основною спрямованістю стратегії зниження виробничих витрат є забезпечення конкурентної

переваги за рахунок зниження витрат при впровадженні ресурсозберігаючих технологій. Стратегія інвестиційної діяльності полягає в залученні інвестицій у виноградно-виноробну галузь. Для закладення виноградників необхідне збереження державної підтримки, джерелом якої є використання коштів 1%-го збору від роздрібного товарообігу алкогольної продукції. При цьому необхідний контроль фінансових органів за цільовим використанням отриманих коштів. Крім того, необхідно розвивати кредитування, знизити суми фіксованого сільськогосподарського податку у випадку використання підприємством прибутку на інвестиційну діяльність.

Висновки. Таким чином, стратегія розвитку інвестиційного ринку продукції виноградарства передбачає:

- законодавче забезпечення діяльності гуртових сільськогосподарських ринків як підприємств, що продовжують технологічний ланцюг виробництва і збуту сільськогосподарської продукції, а також як суб'єктів господарської діяльності, які обслуговують сільськогосподарських товаровиробників;
- унормування фінансової участі держави на національному і місцевому рівнях у створенні інфраструктури Національної мережі гуртових ринків та надання їм інших форм підтримки;
- удосконалення транспортної інфраструктури, підтримку відновлення використання для перевезень сільськогосподарської продукції річкового транспорту та виробництва спеціалізованого великогабаритного автотранспорту для сільськогосподарських вантажів;
- державну підтримку формування кооперативних каналів збуту сільськогосподарської продукції, як основи створення сприятливого конкурентного середовища у сфері відносин розподілу та альтернативи тіньовим посередницьким комерційним каналам;
- інституціоналізацію умов для просування продукції від виробника до споживача на договірних та інтеграційних партнерських засадах;
- удосконалення системи прогнозування та ведення балансів платоспроможного попиту населення та пропозицій на продовольчому ринку, як одного із основних чинників державного регулювання аграрного ринку;
- удосконалення діяльності Аграрного фонду та Аграрної біржі шляхом розвитку їх інфраструктури та формування необхідних державних продовольчих та фінансових резервів в обсягах, які гарантовано забезпечують стабільність функціонування внутрішнього продовольчого ринку, оперативне здійснення фінансових і товарних інтервенцій;
- створення в системі Міністерства аграрної політики України служби державного моніторингу продовольчого ринку для оперативного прийняття державних заходів по його регулюванню та створення умов для вільного доступу та використання інформації всіх учасників аграрного ринку;

- удосконалення законодавчої та методичної бази в питаннях контролю якості продукції, правил торгівлі, побудови партнерських взаємовідносин, забезпечення захисту прав споживачів на аграрному ринку;

- виведення високоефективних нових технічних і столових сортів, використовуючи нові генотипи винограду, отримані за допомогою біотехнологічних методів;

- виділення високопродуктивних клонів винограду, що дозволяють виробляти виноробницьку продукцію, що має підвищений попит;

- удосконалення пітомницької бази галузі, підвищивши вихід відповідних рівню світових стандартів саджанців винограду;

- розроблення енергозберігаючих технологій вирощування і зберігання урожаїв столового винограду для різних агроекологічних умов з використанням вдосконалених фізіологічних алгоритмів оперативного управління водним режимом рослин і раціонального використання теплових і ґрунтових ресурсів;

- розроблення агроекологічних основ розміщення насаджень і стабільного цілеспрямованого виробництва винограду з використанням посадочного матеріалу високих селекційних категорій, нових сучасних екологічно безпечних, ресурсозберігаючих технологій його вирощування і нової техніки для обробітку насаджень;

- удосконалення системи захисту промислових виноградних насаджень від шкідливих організмів з врахуванням еколого-токсикологічних характеристик традиційних пестицидів і препаратів нового покоління (у т.ч. біологічних);

- вивчення екологічних особливостей розвитку і шкідливості нових, економічно значущих шкідливих організмів, що розвиваються на промислових виноградних насадженнях півдня України.

Особлива увага має приділятися дослідженням у напрямі раціонального використання відходів виноградарства і виноробства, розробці технологій виробництва органічних, органомінеральних добрив і екологічно чистого активованого вугілля, створенню способів виділення виноградного насіння, що максимально зберігають речовини з біологічною активністю, а також розробці вдосконалених технологій здобуття біологічно активних оздоровчих і харчових продуктів з вичавки і виноградного насіння.

Таким чином, інвестиційний характер досліджень у сфері стратегії розвитку ринку продукції виноградарства є складовою частиною суспільно-економічного процесу використання нових ідей в умовах виробничого потенціалу АПК України, що оновлюється, і орієнтовані на підвищення економічної ефективності виробництва, здобуття якісно нових видів продукції в нових, складніших умовах господарювання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. - К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.
2. Гуткевич С.О. Інвестиційна пріоритетність галузей агропромислового комплексу / С.О. Гуткевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 10. – С. 143 – 148.
3. Кириленко І.Г. Аграрна реформа в Україні: надбання, проблеми / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. - 2005. - № 5. - С. 8-14.
4. Кукушкін О.М. Сутність поняття «стратегія розвитку підприємства» / О.М. Кукушкін // Науковий вісник. – 2005. – № 15.2 – С. 220 – 227.
5. Мельник Л.Г. Фундаментальные основы развития / Л.Г. Мельник // Наукове видання. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 288 с.
6. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. - №4. – С. 19-37.
7. Шурик М.В. Інвестування сільського господарства: інвестиційні пріоритети на напрямки / М.В. Шурик, М.М. Шурик // Статистика України. – 2006. – № 4. – С. 51 – 55.
8. Ярошенко Ф.О. Інвестиції на розвиток сільського господарства / Ф.О. Ярошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 6. – С. 34 – 36.

